

Emnekode : HI-110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 1 av 12

Europa var et splittet kontinent ved begynnelsen av det 16. århundre. I starten var dette kun territorielt, men det skulle fort vise seg at religiøs splid skulle bli sentralt de kommende århundrene. I denne oppgaven skal jeg se på de europeiske maktstatene på 15- og 1600-tallet. Jeg skal se på et religiøst samlet kontinent ved inngangen til 1500-tallet og videre skal jeg se på hva som preget den enkelte stat i løpet av vår gitte periode.

Ved inngangen til 1500-tallet ~~er~~ var spanjolene den dominerende makten i Europa. Spania hadde de foregående tiårene ekspandert ut i verden, og begynte å gjøre seg gjeldende i den nye verden i løpet av det 16. århundre. De begynte å bygge opp et imperie. I 1519 ble Karl V kronet til keiser. Da han overtok var han keiser over Spania, deler av Italia, Nederlandene og Habsburgernes områder rundt dagens Østerrike og Tyskland. Etterhvert skulle også store deler av Latin-Amerika bli innlemmet i rike. Disse delene av riket skulle etterhvert bringe spanjolene enorme mengder edelmetaller, verdier som i grunn ikke hjalp Karl og hans etterfølgere i stor grad. En av grunnene til dette var den kostbare krigføring som

Emnekode : HI-110 KU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 2 av 12

fant sted store deler av vår periode. Krigføring som var en direkte konsekvens av den religiøse splittelsen som skulle skjære gjennom Europa.

I 1517 skulle en tysk prest komme med flengende kritikk mot kirken. Prestens navn var luther. Han gjorde opprør mot det han mente var vranglere fra kirkens side, det som skulle bli hetende den katolske kirke. En stor del av konflikten gikk ut på Guds nåde og frelse. Kort fortalt mente luther at frelse kom gjennom tro. Derfor var bibelen viktig. Luther oversatte etterhvert bibelen til tysk slik at enhver mann kunne være sin egen prest. Den katolske kirke mente på sin side at veien til frelsen var gjennom kirken. Det hele endte med at luther brøt med kirken og vi fikk etterhvert en luthersk kirke. I Tyskland ble konsekvensene to store opprør i første halvdel av 1520-tallet. Først et adels-, så et bondeopprør. Sistnevnte ble slått brutalt ned på, på anmodning av luther selv.

Som troende katolikk så Karl V det som sin plikt å slå ned på kjetteriet, og å samle kirken til én enhet igjen. Han kalte inn til samling, men da dette ikke ble etterfulgt gikk han inn i Tyskland med

Emnekode : HI-110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 3 av 12

Militær makt. Av diverse grunner måtte han avbryte dette felttoget. En av grunnene var den osmanske trusselen ~~fra~~ fra øst. En midlertidig konsekvens var en traktat som ble utformet i Speyer i 1526. Den dikterte at herskerne i det gitte området kunne velge hvilken tro de skulle følge. En tidlig form for religionsfrihet. Den eneste haken var at folket under herskeren måtte ha samme tro.

Den lutheriske kirke skulle bli en statskirke. Det vil si at kirken er underlagt staten og med det ble alt det kirkelige jordgodset overdratt til herskeren. Dette måtte ha vært svært fristende for mange herskere som med det kunne bli svært rike. I alle fall rikere enn de hadde vært. Sverige og Danmark-Norge, som det etterhvert skulle hete, gikk over til statskirke i henholdsvis 1527 og 1536. Det skal nevnes at situasjonen i Sverige lenge var tvedydig. Når vi er inne på Sverige må det nevnes at svenskerne ble en formidabel makt i området i vår periode. Men situasjonen var litt kunstis. Svenskerne kunne monstre en imponerende hær, en hær bestående av bønder som hadde en form for verneplikt, men de utnyttet også at de andre østersjømaktene var svake og svenskene hadde derfor så stort gjennopslag

Emnekode : HI-110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 4 av 12

som de hadde i Tyskland, som var et stort lappeteppes av fyrstedømmer og aldri i vår tidsperiode en monolistisk enhet, var man splittet også på den religiøse fronten. Det endte med at hovedandelen i nord og øst ble protestanter, mens de fleste i sør og vest forble katolikker.

I 1494 hadde Frankrike, nok en stormakt, gått inn i Italia. Franskmennene var Spanjolernes fiende i hele vår periode og i 1527 gikk Karl V inn i Roma for å kaste ut franskmennene. Under denne konflikten var paven på sett og vis Karls fiende, noe som kan peke på hvor kompliserte forholdene faktisk var. Den franske kongen hadde på sin side tidligere inngått en avtale med osmanerne, noe mange så på som forkastelig ettersom de var muslimer. Dette var en avtale rundt handel og også en mulighet for å bidra til å sette press på Habsburgernes øst-flanke. Noe som vi så at osmanerne tidligere gjorde. Men på grunn av hemmelige konflikter måtte osmanerne trekke seg tilbake ganske fort. Men de fikk erobret deler av Ungarn og trusselen mot Habsburgerne ble værende.

Nederlandene, som var underlagt de

Emnekode : HI-110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 5 av 12

Spaniske habsburgerne, skulle vise seg å være vanskelig å holde på. De gjorde etterhvert opprør og klarte, som vi skal se på senere å løsrive seg fra keiserriket. I Nederlandene ble den store majoriteten calvinister. Dette var nok en reformert kirke, og løsrivningen ~~ble~~ skyldes blant annet religiøs forfølgelse. Spanjolene hadde til tider en svært brutal fremgang i Nederlandene.

Det er på tide å introdusere nok en stormakt, England. I England ville Henrik VIII skilles fra sin kone. Dette var på midten av 1500-tallet og på det tidspunktet var Karl V's styrker i Roma. For å få til denne skilsmissen måtte han gjennom paven. Problemet var at Henriks kone var Karls tante og paven kunne i prinsippet ikke. Det endte med at Henrik brøt med paven. I England fikk vi den anglikanske kirke. Det var en statskirke, men i leeren katolsk. Kirken i England i vår tid er et kapittel i seg selv. En mix av katolske og protestantiske herskere og det må ha vært vanskelig for folket å vite hva de skulle tro. Men det ble en statskirke. Henrik innbrøt alt det kirkelige gods, men måtte fort selge det unna da han brøt penger til en krig mot Frankrike.

Emnekode : H1-110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 6 av 12

Nå må vi hoppe litt tilbake i tid. Ikke mange årene etter at traktatene i Speyer kom, ble den trukket tilbake. Karl V på sin side tok initiativ til å reformere den katolske kirke. Det ble gjort endringer og læren ble revidert, men det hjalp lite på konflikten. Man satte den i gang med motreformasjonen. Håpet var at man kunne bruke militærsmakt for å tvinge protestantene til å underkaste seg. Det funket dårlig i lengden og i 1555 måtte Karl innse at slaget var tapt. 1555 er året for fredene i Augsburg. Her ble det igjen diktet at heretterene kunne velge sin egen tro for seg og folket sitt. Karl hadde mislykkes og døde dypt depriment et par år etter.

Da Karl døde ble riket delt i to mellom hans bror Ferdinand som tok keisertittelen og det østerrikske området og hans sønn Felipe II som tok Spania og Sør-Amerika. Felipe ble godfatt som overhode. Felipe tok også over Nederlandene. Felipes periode er preget av at nederlenderne gjorde opprør. De klarte til slutt og løsrive seg og i 1648 ble den nederlandske republikken godkjent som selvstendig stat. Ellers er Felipes tid preget av at han prøvde å videreføre sin far. Motreformasjonen fortsatte. Habsburgerne klarte ikke å gi

Emnekode : HI-110 EU
Kandidatnr. : 1254
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 7 av 12

opp tanken på én samlet kirke. I sin tid klarte også Felipe ~~og~~ å få kontroll over Portugal og de inngikk en union. Han samlet altså den iberiske halvøy under seg.

↓
I Frankrike var det store religiøse stridigheter på den siste halvdel av 1500-tallet. I Frankrike var det en protestantisk minoritet som het hugenotter. Disse ble regelrett massakrert en periode og de som var igjen valgte mange å flykte eller konvertere. Etter mye problemer med å finne en ny tronfølger ble det faktisk en hugenott, Henri IV, som ble konge i Frankrike. Han måtte konvertere, noe han gjorde for folkets og statens beste. Dette viser at han var en såkalt politique. Dette var en ny ~~gruppe~~ type mennesker som vokste frem som ofte satte religionen i andre rekke. Da Henri IV kom til makten kuppet han sine venner, hugenottene. I 1598 kom Nantes-ediktet som sikret hugenottene for ferdsel og trygghet i deler av Frankrike.

Vi skal nå over til 1600-tallet. Da Felipe II døde kom Felipe III til makten. Spania hadde begynt å miste overtaket på Europa. Etter et

Emnekode : HI-110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 8 av 12

par knusende nederlag for blant annet den spanske armadaen viste det seg at flere av de andre statene skulle vokse seg sterke. Hvordan klarte for eksempel lille nederland og løsrive seg fra det en gang så mektige keiserriket? Jo, det var på grunn av den store og teknologisk overlegne hæren nederlenderne klarte å mønstre. Som det var vanlig på den tiden, besto disse hærene stort sett av utenlandske leiesoldater, men også dette skulle begynne å endre seg utover 1600-tallet.

I 1618 brøt tredveårskrigen ut. Da den ebbet ut i 1648 hadde nederlenderne løstrevet seg i Nederland valgte de som nevnt republikk som sin styreform. Republikken var en sammensveisning av 7 provinser. Forsamlingsmaktten sto sterkt. Det var et oligarki som styrte. Nederland ble en av pionerene innenfor skipsfart og handel. handlet ble markedsorientert i sterk motsetning til Spania som ikke klarte å løsrive seg fra det gamle regimets grep. De bygde seg opp en enorm handelsflate og etterhvert en imponerende sjøkrigsflate som hevdet seg mot blant andre England.

Sør for Nederland ligger Frankrike.

Emnekode : HI-110 KU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.23
Ark nr. : 9 av 12

1 Frankrike var det etterhvert konge XIV som skulle komme til makten. Etter opplevelser i barndommen, Fronde som var et adelsopprør, knebød han forsamlingen og innførte et satsalt enevælde. Mange vil kanskje si at han tok et steg i feil retning. Krigen mot spanjolene hadde fortsatt, men konge kom til slutt seirene ut. Etter freden i Pyreneene overtok Frankrike som Europas stormakt. konge ektet også den spanske prinsessen Maria Theresa, noe som etterhvert ga han krav på de spanske nederlandene. Denne "bufferonen" mellom republikken og Frankrike skulle vise seg å bli en sentral brikke i konflikten mellom de to. konge var det man kan kalle en krigerkonge. Under ham ble militæret spesialisert. De ble også profesjonalisert. Soldatene ble innlemmet i kasserner og utrustet med utstyr. Den franske hæren kunne nå bestå flere hundre tusen menn. Marinen ble også kraftig styrket.

På den andre siden av kanalen lå England. I England var det Stuartene som hadde overtratt tronen. Stuartene var krypto-katolikere og tilhengere av eneveldet. Dette endte i strid mellom parlamentet og kongen på 1640-tallet. Det endte med borgerkrig som

Emnekode : HI - 110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.23
Ark nr. : 10 av 12

parlamentshæren vant. Charles I ble avsatt og halshogd. Det som skjedde så var at parlamentshærens leder, Oliver Cromwell, innsatte seg selv som herster. Vi fikk da et militærdiktatur. Som Nederland var England markedsrettet. Styrene skjønte at handel lønte seg for dem. De oppmuntret gjerne til handel for handel kunne de skattelegge. I disse statene begynte altså en kapitalistisk sektor og bygge seg opp. Dette sto i sterk motsetning til Spania og Frankrike som stort sett var mindre vennlig innstilt til handel. Spesielt spanjolene som gikk konkurs flere ganger en periode. Engelmennene hadde også en solid marine. Men denne ble faktisk etterhvert utkonkurrert av nederlenderne. England hadde også besittelser i Nord-Amerika. En del engelmenn emigrerte dit i løpet av vår periode. De hadde også Skottland og Irland.

Cromwell døde i 1658 og i 1660 kom Stuartene tilbake på tronen ved Charles II. Frankmennene og engelmennene gikk etterhvert sammen for å stise ut nederlenderne. I 1672 invaderte de. Det som skjer videre er gått inn i historiebøkene som den æresrike revolusjon. William III av Oranje, invaderte

Emnekode : H1-110 EU
Kandidatnr. : 1254
Dato : 19.12.23
Ark nr. : 11 av 12

England i 1688/89. Han jaget stuartene. For å bli konge måtte han gå med på to ting: han måtte kalle inn parlamentet med jevne mellomrom og han kunne ikke annullere lover parlamentet hadde satt. Begge disse var problemer som hadde preget England tidligere. Ved å underskrive på dette ga William parlamentet mer makt. Grunnen til at William gikk inn i England var fordi han ville demme opp for Frankrike. Dette klarte han effektivt med en allianse mellom Nederland og England. Men hvordan hadde han råd? Jo, banken ble innført. Borgerne tok i mot papir som et bevis på reelle verdier. Dette ga William mulighet til å finansiere sine planer.

Det skal til slutt nevnes at 1600-tallet var vitenskapsteoriens århundre.

Det ble gjort mange nye oppdagelser og teknologien gjorde et kjempesprang. For de som var villige til å åpne for dette var det en kjempefordel. For de som begrenset sensuren og de som var tolerante religionsmessig bød det på et kjempesprang økonomisk og vitenskapelig. Spania som et eksempel tapte stort på å utvise minoriteter og sensurere. I den andre enden var Nederland som

Emnekode : HI-110 EU
Kandidatnr. : 1154
Dato : 19.12.13
Ark nr. : 12 av 12

blomstret under denne perioden.
Det skal også nevnes at det
17. århundre var kapitalismens
tidsalder. Det var hvertfall ~~der~~ det
virkelig begynte. For landene som
var åpne for handel etc. var det
enorm økonomisk vinning å spore.